

Formation of the Regional Level of the Mechanism for Monitoring the Effectiveness of Ukraine's Foreign Economic Activity Based on the SMART Approach in the Context of European Integration

UDC 339.92:332.146:005.584(477)

DOI: <https://doi.org/10.15421/152622>

C1

Vasylykivskyi Dmytro**Dr.Sc., Prof., Vice Rector, <https://orcid.org/0000-0002-4949-078X>, vasylkivskyid@khmnu.edu.ua,
Khmelnytskyi National University (Khmelnytskyi, Ukraine)**

Abstract.

The relevance of the study stems from the structural spatial asymmetry of Ukraine's foreign economic activity caused by the full-scale war. National-level monitoring based on aggregated indicators no longer reflects the real dynamics of foreign economic activity and does not provide regional authorities with tools for corrective decisions. The purpose of the article is to substantiate the architecture, indicator toolkit and algorithm for forming the regional level of the mechanism for monitoring the effectiveness of Ukraine's foreign economic activity based on the SMART approach, taking into account the requirements of European integration. The research employs system-structural analysis, comparative and statistical analysis of regional foreign trade data for 2021–2024, decomposition of SMART criteria, the index method and graphic modelling. The results include the author's definition of the regional level of the monitoring mechanism as a subsystem with its own subjects, object and matter of monitoring, integrated into the statutory monitoring cycle of regional development strategies. A four-component architecture of the mechanism (normative-institutional, information-analytical, indicative and response subsystems) has been formed. The specific content of each SMART criterion for regional foreign economic activity indicators. An integral SMART index of regional foreign economic activity effectiveness with three interpretation zones and a SMART-compliance coefficient of the strategy's indicator base as a tool of methodological audit have been proposed. The conclusions state that the proposed mechanism transforms monitoring from a descriptive into a normative-target function of regional governance and prepares regional institutions for the monitoring and evaluation requirements of EU cohesion policy. Further research is directed at empirical testing of the mechanism in selected regions and substantiation of indicator weights.

Keywords: regional development, foreign economic activity, monitoring mechanism, SMART approach, effectiveness indicators, European integration, sustainable development of communities

Формування регіонального рівня механізму моніторингу ефективності зовнішньоекономічної діяльності України на засадах SMART-підходу в умовах євроінтеграції

Васильківський Дмитро**Хмельницький національний університет (Хмельницький, Україна)**

Анотація.

Актуальність дослідження зумовлена структурною просторовою асиметрією зовнішньоекономічної діяльності України, спричиненою повномасштабною війною. Національний рівень моніторингу, побудований на агрегованих показниках, не відображає реальної динаміки зовнішньоекономічної діяльності та не надає регіональним органам влади інструментарію для коригувальних рішень. Мета статті – обґрунтувати архітектуру, індикативний інструментарій та алгоритм формування регіонального рівня механізму моніторингу ефективності зовнішньоекономічної діяльності України на засадах SMART-підходу з урахуванням вимог євроінтеграції. Використано системно-структурний аналіз, порівняльний і статистичний аналіз даних регіональної зовнішньої торгівлі за 2021–2024 роки, декомпозицію критеріїв SMART, індексний метод та графічне моделювання. Результати охоплюють авторське визначення регіонального рівня механізму моніторингу як підсистеми з власними суб'єктами, об'єктом і предметом, інтегрованої до нормативно передбаченого циклу моніторингу регіональних стратегій розвитку. Сформовано чотирикомпонентну архітектуру механізму (нормативно-інституційна, інформаційно-аналітична, індикативна підсистеми та підсистема реагування). Обґрунтовано специфічний зміст кожного критерію SMART для індикаторів регіональної зовнішньоекономічної діяльності. Запропоновано інтегральний SMART-індекс ефективності зовнішньоекономічної діяльності регіону з трьома зонами інтерпретації та коефіцієнт SMART-відповідності індикаторної бази стратегії як інструмент методичного аудиту, а також п'ятиетапний алгоритм впровадження.

Висновки полягають у тому, що запропонований механізм перетворює моніторинг з описової на нормативно-цільову функцію регіонального управління та готує регіональні інституції до вимог моніторингу й оцінювання політики згуртування ЄС. Перспективи подальших досліджень пов'язані з апробацією механізму на прикладі окремих областей та обґрунтуванням вагових коефіцієнтів індикаторів.

Ключові слова: регіональний розвиток, зовнішньоекономічна діяльність, механізм моніторингу, SMART-підхід, індикатори ефективності, євроінтеграція, сталий розвиток громад

Стаття надійшла / Article arrived: 15.07.26 // Схвалено до друку / Accepted: 21.08.26 // Підписано до друку / Approved for printing: 25.08.26

Вступ.

Набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, відкриття переговорів про вступ у червні 2024 року та завершення скринінгу національного законодавства перетворили євроінтеграцію з декларованого напрямку на операційний режим функціонування публічного управління. Для сфери зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) це означає, що її ефективність оцінюється не лише за обсягами експорту та імпорту, а й за ступенем відповідності структурним, географічним і регуляторним параметрам єдиного ринку ЄС. Водночас повномасштабна війна спричинила безпрецедентну просторову асиметрію ЗЕД: частка м. Києва у товарному експорті України в 2024 році досягла 27,3 %, в імпорті – 47,1 %, а кількість регіонів із додатним сальдо зовнішньої торгівлі скоротилася з 17 у 2022 році до 12 у 2024 році (Данилевський, 2025). За таких умов національний рівень моніторингу, який оперує агрегованими показниками, дедалі менше відображає реальну динаміку ЗЕД і не надає органам регіонального управління інструментарію для ухвалення коригувальних рішень.

Чинна нормативна база – Закон України «Про засади державної регіональної політики» (Верховна Рада України, 2015), Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки (Кабінет Міністрів України, 2020) та Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і проведення моніторингу їх реалізації (Кабінет Міністрів України, 2023) – закріплює обов'язковість індикативного моніторингу, проте не визначає ані предметного набору індикаторів ЗЕД, ані вимог до їхньої якості. На практиці індикатори зовнішньоекономічного блоку регіональних стратегій нерідко формулюються описово («сприяння експорту», «розширення географії ринків»), що не відповідає критеріям SMART і унеможливує верифікацію досягнутого результату. Формується розрив між національним рівнем, де ЗЕД вимірюється, та регіональним рівнем, де вона фактично здійснюється.

Мета статті – обґрунтувати архітектуру, індикативний інструментарій та алгоритм формування регіонального рівня механізму моніторингу ефективності ЗЕД України на засадах SMART-підходу з урахуванням вимог євроінтеграції.

Методи дослідження. Використано системно-структурний аналіз (для побудови архітектури механізму), порівняльний і статистичний аналіз (для оцінки регіональних

диспропорцій ЗЕД у 2021–2024 роках за даними Державної служби статистики України), метод декомпозиції критеріїв SMART (для конкретизації вимог до індикаторів), індексний метод (для побудови інтегрального показника) та графічне моделювання (для візуалізації структури механізму).

У науковій літературі предмет дослідження розглядається в межах чотирьох підходів: ефективність ЗЕД як співвідношення результатів і витрат суб'єкта господарювання; експортний потенціал регіону як сукупність невикористаних резервів; зовнішньоторговельна безпека регіону як стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз; регіон як суб'єкт смарт-спеціалізації в європейській політиці згуртування. На нашу думку, жоден із цих підходів самостійно не охоплює управлінського аспекту проблеми – організації систематичного вимірювання, зіставлення з цільовими значеннями та реагування, тому предмет статті розглядається на їх перетині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наукові напрацювання, на які спирається дослідження, доцільно згрупувати у три напрями.

Регіональний вимір ЗЕД та експортного потенціалу. О. Банчук-Петросова та М. Ковальський (2022) систематизували показники оцінки експортного потенціалу регіону (питома вага регіону у зовнішньоторговельному обороті країни, експорт на душу населення, частка іноземних інвестицій) та запропонували розглядати скорочення міжрегіонального розриву як критеріальний параметр результативності державного регулювання. І. Бабець (2022, 2023) обґрунтувала категорію зовнішньоторговельної безпеки регіонів, виокремила чотири типи регіонів за рівнем вразливості до зовнішньоторговельних загроз та запропонувала механізм зниження цих загроз у період повоєнного відновлення. О. Жабинець (2022) дослідила вплив глобальних змін у міжнародній торгівлі та воєнної агресії на експортну діяльність регіонів у розрізі торгівлі з країнами ЄС. А. Данилевський (2025) на основі даних Держстату виявив формування нових центрів зовнішньоекономічної активності та посилення імпортозалежності регіонів у 2022–2024 роках. Спільною рисою цих праць є аналітична, а не управлінська постановка завдання: вони фіксують стан, але не пропонують процедур регулярного відстеження та реагування.

SMART-підхід і теорія результативного управління. Концепцію SMART-критеріїв цілепокладання започаткував G. Doran

(1981), який визначив вимоги конкретності, вимірюваності, досяжності, релевантності та часової визначеності. М. Bjerke та R. Renger (2017) показали, що механічне застосування аббревіатури без урахування логіки програми призводить до формулювання показників, які є вимірюваними, але не змістовними. Система збалансованих показників R. Kaplan та D. Norton (1996) обґрунтувала необхідність поєднання фінансових і нефінансових індикаторів та їх причинно-наслідкового зв'язку зі стратегією. В українській практиці вимога відповідності цілей регіональних стратегій критеріям SMART закріплена нормативно (Кабінет Міністрів України, 2023), проте предметно не розкрита для сфери ЗЕД.

Євроінтеграційний контекст регіональної політики. D. Foray (2015) сформулював концепцію смарт-спеціалізації як інструменту концентрації ресурсів регіону на пріоритетах, визначених через підприємницьке відкриття. Р. McCann та R. Ortega-Argilés (2015) пов'язали смарт-спеціалізацію з політикою згуртування ЄС та регіональним зростанням. Р.-А. Balland зі співавторами (2019) довели, що успішна диверсифікація регіонів залежить від спорідненості нових видів діяльності з наявними компетенціями та складності знань, а С. Hidalgo і R. Hausmann (2009) запропонували індекс економічної складності як вимірник структурної якості експорту. М. Di Cataldo, V. Monastiriotis та A. Rodríguez-Pose (2022) на масиві регіонів ЄС виявили «проліферацію цілей» у стратегіях смарт-спеціалізації та їх слабкий зв'язок із реальними умовами територій, що є прямим аргументом на користь SMART-дисципліни у формулюванні індикаторів. A. Rodríguez-Pose (2018) обґрунтував ризики ігнорування «територій, що не мають значення» для інституційної стабільності. В Україні М. Богун, В. Пасенко та Д. Богун (2026) розглянули економічні та правові проблеми смарт-спеціалізації в повоєнній відбудові, а Л. Войтович і М. Федик (2024) – стратегічні пріоритети повоєнного відновлення в умовах євроінтеграції.

Невирішена частина проблеми. Попри значний доробок, у літературі відсутня цілісна модель регіонального рівня механізму моніторингу ефективності ЗЕД, яка б поєднувала: нормативно закріплений цикл моніторингу регіональних стратегій; SMART-вимоги до кожного індикатора; євроінтеграційні орієнтири як цільові значення; процедуру реагування на відхилення. Заповненню цієї прогалини

присвячено подальший виклад.

Результати дослідження.

Сутність і передумови формування регіонального рівня механізму моніторингу. Під механізмом моніторингу ефективності ЗЕД у контексті публічного управління ми розуміємо впорядковану сукупність інституційних, інформаційних, методичних та організаційних засобів, що забезпечують систематичне вимірювання результатів зовнішньоекономічної діяльності, їх зіставлення з цільовими значеннями та формування управлінського впливу. Регіональний рівень такого механізму нами визначено як його підсистему, суб'єктами якої є обласні державні (військові) адміністрації, обласні ради, агенції регіонального розвитку та територіальні органи статистики і митниці, об'єктом – ЗЕД суб'єктів господарювання регіону, а предметом – ефективність ЗЕД, оцінювана за критеріями обсягу, структури, географії, інституційної спроможності та результативності.

Необхідність виокремлення регіонального рівня зумовлена трьома групами чинників. По-перше, просторова нерівномірність ЗЕД після 2022 року набула структурного характеру: західні регіони (Львівська, Закарпатська, Чернівецька, Тернопільська області) наростили експорт навіть у перший рік вторгнення, тоді як частка Луганської, Донецької та Херсонської областей у 2024 році сукупно становила лише 0,2% експорту й імпорту країни; Дніпропетровська область зберегла додатне сальдо, але скоротила його з 6,29 млрд дол. США у 2021 році до 0,53 млрд дол. США у 2024 році (Данилевський, 2025; Державна служба статистики України, 2025). Універсальні національні цільові показники за такої диференціації втрачають сенс – досяжність (А) і релевантність (R) цілі можуть бути визначені лише в масштабі конкретного регіону. По-друге, євроінтеграція децентралізує вимоги: відповідність технічним регламентам, санітарним і фітосанітарним нормам, правилам походження товарів реалізується підприємствами, а інституційна підтримка експортерів – регіональними структурами. По-третє, нормативно передбачений моніторинг регіональних стратегій (Кабінет Міністрів України, 2023) створює готовий організаційний цикл, до якого може бути інтегрований предметний блок ЗЕД без створення паралельних процедур.

Архітектура механізму. Нами сформовано архітектуру регіонального рівня механізму моніторингу, що складається з чотирьох взаємопов'язаних підсистем (рис. 1).

Нормативно-інституційна підсистема визначає суб'єктів, їхні повноваження, періодичність і формат звітності. На нашу думку, доцільним є закріплення функції координатора моніторингу ЗЕД за структурним підрозділом обласної адміністрації з питань економічного розвитку та міжнародного співробітництва з покладанням аналітичної функції на агенцію регіонального розвитку.

Інформаційно-аналітична підсистема забезпечує збирання первинних даних із трьох джерел: регіональної статистики зовнішньої торгівлі товарами та послугами, митної статистики (у частині кількості декларантів, видів документів про походження, часу оформлення) та адміністративних даних регіону (реєстри експортерів, учасники програм підтримки, резиденти індустріальних парків). Ключовою вимогою є узгодження класифікаторів із номенклатурою Eurostat для забезпечення порівнянності з регіонами ЄС рівня NUTS-2.

Індикативна підсистема є ядром механізму і містить SMART-систему індикаторів (табл. 1), методику їх нормалізації та інтегральний індекс.

Підсистема реагування перетворює результати вимірювання на управлінські рішення через шкалу відхилень, регламент перегляду цільових значень та зворотний зв'язок із планом заходів з реалізації регіональної стратегії.

Конкретизація SMART-критеріїв для індикаторів ЗЕД. Нами обґрунтовано, що кожен критерій SMART у сфері регіональної ЗЕД набуває специфічного змісту. Конкретність (S)

означає прив'язку індикатора до визначеної товарної групи, ринку або сегмента суб'єктів господарювання регіону відповідно до його смарт-спеціалізації, а не до ЗЕД «загалом». Вимірюваність (M) передбачає наявність офіційного джерела даних із визначеною періодичністю та методикою розрахунку, що виключає індикатори експертного характеру. Досяжність (A) визначається через бенчмаркінг: цільове значення встановлюється в діапазоні між поточним значенням регіону та медіанним значенням порівнянних регіонів ЄС або регіонів-лідерів України з поправкою на безпекові обмеження. Релевантність (R) вимагає документованого зв'язку індикатора зі стратегічною ціллю регіональної стратегії, Державної стратегії регіонального розвитку та відповідним розділом Угоди про асоціацію. Часова визначеність (T) фіксує горизонт досягнення цільового значення та періодичність вимірювання, синхронізовані з трирічними планами заходів.

Індикатори табл. 1 нами згруповано у п'ять блоків, що відповідають п'яти критеріям ефективності ЗЕД регіону, визначеним вище. Принциповою відмінністю запропонованої системи від наявних наборів показників експортного потенціалу є те, що для кожного індикатора визначено не лише джерело даних, а й цільовий орієнтир з горизонтом досягнення, тобто система є не описовою, а нормативно-цільовою.

Табл. 1.
SMART-система індикаторів моніторингу ефективності ЗЕД регіону

Блок	Індикатор	Одиниця виміру, джерело, періодичність (M)	Зв'язок із цілями (S, R)	Цільовий орієнтир та горизонт (A, T)
Масштаб	Експорт товарів і послуг на одну особу	дол. США/ особу; Держстат; щорічно	стратегічна ціль регіональної стратегії конкурентоспроможна економіка»	не нижче медіани регіонів України; 3 роки
Масштаб	Частка регіону в експорті України	%; Держстат; щорічно	ДСРР 2021–2027, ціль подолання диспропорцій	утримання/ зростання частки проти базового року; щорічно
Структура	Частка продукції переробної промисловості з високою та середньою технологічністю в експорті	%; Держстат (УКТЗЕД/ КВЕД); щорічно	смарт-спеціалізація регіону; розділ IV Угоди про асоціацію	+2–3 в. п. до базового року; 3 роки

Блок	Індикатор	Одиниця виміру, джерело, періодичність (М)	Зв'язок із цілями (S, R)	Цільовий орієнтир та горизонт (А, Т)
Структура	Індекс диверсифікації товарного експорту (обернений індекс Герфіндаля–Гіршмана)	коефіцієнт 0–1; розрахунок за даними Держстату; щорічно	зниження сировинної залежності регіону	зростання до рівня 0,7 і вище; 3 роки
Географія	Частка країн ЄС в експорті регіону	%; Держстат; щоквартально	інтеграція до єдиного ринку ЄС	не нижче єдноукраїнського рівня; щорічно
Географія	Кількість країн-партнерів з обсягом експорту понад 1 млн дол. США	одиниць; Держстат; щорічно	диверсифікація ринків збуту	+2 країни за трирічний цикл
Інституційна спроможність	Кількість суб'єктів господарювання-експортерів, у т. ч. МСП	одиниць; митна статистика; щорічно	програми підтримки експорту регіону	+5 % щорічно
Інституційна спроможність	Частка експорту до ЄС за преференційними документами про походження (EUR.1, декларація інвойс)	%; митна статистика; щорічно	глава 1 розділу IV Угоди про асоціацію (ПВЗВТ)	не нижче 85 %; 3 роки
Результативність	Коефіцієнт покриття імпорту експортом	коефіцієнт; Держстат; щоквартально	збалансованість ЗЕД регіону	не нижче 1,0 або зростання до базового року; щорічно
Результативність	Прямі іноземні інвестиції з країн ЄС на одну особу	дол. США/особу; НБУ, Держстат; щорічно	інвестиційна привабливість регіону	зростання до базового року; 3 роки

Джерело: сформовано автором на основі (Банчук-Петросова, Ковальський, 2022; Данилевський, 2025; Державна служба статистики України, 2025; Кабінет Міністрів України, 2020, 2023; Doran, 1981; Hidalgo & Hausmann, 2009; Kaplan & Norton, 1996)

Інтегральний SMART-індекс ефективності ЗЕД регіону. Для узагальнення результатів моніторингу нами запропоновано інтегральний індекс, що обчислюється як зважена сума нормалізованих значень індикаторів:

$$I_{SMART} = \sum w_i \cdot n_i, \quad n_i = (x_i - x_i^{\min}) / (x_i^{\text{target}} - x_i^{\min}), \quad (1)$$

де x_i – фактичне значення i -го індикатора; $x_i^{\min}$ – мінімальне значення серед регіонів України (або базове значення регіону); x_i^{target} – цільове значення, встановлене за критерієм досяжності; w_i – вага i -го індикатора, визначена експертно з дотриманням умови $\sum w_i = 1$ (у базовому варіанті – рівні ваги блоків по 0,2). Значення n_i обмежується інтервалом $[0; 1]$, що дозволяє індексу набувати значень від 0 (жоден орієнтир не досягнутий) до 1 (усі орієнтири досягнуті). Нами визначено три зони інтерпретації: $I_{SMART} \geq 0,75$ – висока ефективність (режим підтримання); $0,50 \leq I_{SMART} < 0,75$ – задовільна ефективність (режим точкового коригування);

$I_{SMART} < 0,50$ – критична ефективність (режим перегляду плану заходів).

Додатково нами введено коефіцієнт SMART-відповідності індикаторної бази регіональної стратегії (K_{SMART}) як частку індикаторів зовнішньоекономічного блоку, що задовольняють усі п'ять критеріїв одночасно. Цей коефіцієнт є інструментом методичного аудиту й дозволяє оцінити якість самої системи моніторингу до початку її застосування. На нашу думку, порогове значення K_{SMART} для запуску механізму не повинно бути нижчим за 0,8. Загальну логіку взаємодії підсистем, вимірників та управлінського реагування відображено на рис. 1.

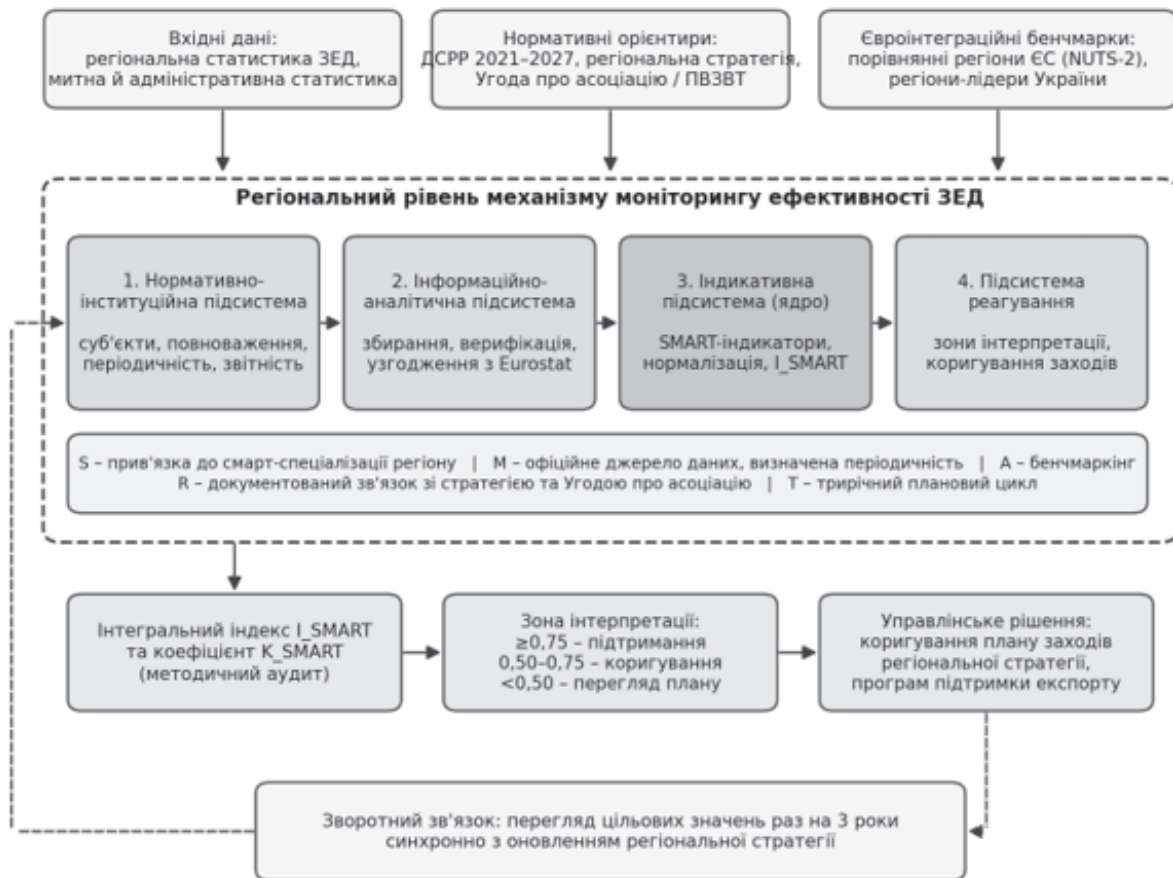

Рис. 1. Архітектура регіонального рівня механізму моніторингу ефективності ЗЕД на засадах SMART-підходу
Джерело: сформовано автором на основі (Бабець, 2023; Кабінет Міністрів України, 2023; Di Cataldo et al., 2022; Foray, 2015; Kaplan & Norton, 1996)

Алгоритм формування механізму. Нами визначено п'ять послідовних етапів впровадження регіонального рівня механізму моніторингу. Перший етап – методичний аудит: інвентаризація індикаторів зовнішньоекономічного блоку чинної регіональної стратегії та обчислення K_{SMART} . Другий етап – формування SMART-системи індикаторів: адаптація базового набору (табл. 1) до смарт-спеціалізації регіону, встановлення цільових значень методом бенчмаркінгу. Третій етап – інституціоналізація: закріплення розподілу функцій між суб'єктами моніторингу розпорядженням голови обласної адміністрації, укладання угод про обмін даними з територіальними органами статистики та митниці. Четвертий етап – операційний цикл: щоквартальне вимірювання оперативних індикаторів, щорічне обчислення I_{SMART} , оприлюднення результатів. П'ятий етап – реагування та перегляд: віднесення регіону до зони інтерпретації, коригування плану заходів, перегляд цільових значень раз на три роки синхронно з оновленням регіональної стратегії.

Ми згрупували очікувані ефекти впровадження механізму за трьома рівнями. На регіональному рівні – отримання доказової бази для розподілу ресурсів програм підтримки експорту та обґрунтування пріоритетів смарт-спеціалізації. На національному рівні – формування порівнянної міжрегіональної панелі даних, яка дозволяє оцінювати результативність державної регіональної політики за критерієм скорочення розриву, запропонованим у літературі (Банчук-Петросова & Ковальський, 2022). На євроінтеграційному рівні – готовність регіональних інституцій до вимог моніторингу та оцінювання політики згуртування ЄС, що є передумовою доступу до структурних фондів після набуття членства. Водночас нами ідентифіковано ризики: неповнота регіональної статистики послуг, часові лаги оприлюднення даних, безпекові обмеження на розкриття інформації про окремих експортерів та ефект «проліферації індикаторів», описаний для стратегій смарт-спеціалізації ЄС (Di Cataldo et al., 2022). Мінімізація останнього ризику

забезпечується жорстким обмеженням кількості індикаторів (не більше 12) та обов'язковістю обчислення K_{SMART} .

Висновки.

Проведене дослідження дозволило сформулювати такі висновки, що відображають новизну отриманих результатів.

По-перше, доведено, що в умовах структурної просторової асиметрії ЗЕД, спричиненої повномасштабною війною, та конкретизації євроінтеграційних вимог на рівні підприємств і територій національний рівень моніторингу ефективності ЗЕД є необхідним, але недостатнім. Регіональний рівень механізму моніторингу нами визначено як його підсистему з власним складом суб'єктів, об'єктом і предметом, інтегровану до нормативно передбаченого циклу моніторингу регіональних стратегій розвитку без створення паралельних процедур.

По-друге, сформовано чотирикомпонентну архітектуру регіонального рівня механізму (нормативно-інституційна, інформаційно-аналітична, індикативна підсистеми та підсистема реагування), у якій ядром є індикативна підсистема, а замикальним елементом – зворотний зв'язок із планом заходів регіональної стратегії. Така побудова забезпечує перетворення результатів вимірювання на управлінські рішення, чого бракує наявним аналітичним підходам до оцінки експортного потенціалу регіонів.

По-третє, обґрунтовано специфічний зміст кожного з п'яти критеріїв SMART для індикаторів регіональної ЗЕД: конкретність як прив'язка до смарт-спеціалізації регіону; вимірюваність як наявність офіційного джерела з визначеною періодичністю; досяжність як бенчмаркінг відносно порівнянних регіонів з поправкою

на безпекові обмеження; релевантність як документований зв'язок зі стратегічними цілями та Угодою про асоціацію; часова визначеність як синхронізація з трирічними плановими циклами. На цій основі сформовано систему з десяти індикаторів у п'яти блоках, кожен із яких має цільовий орієнтир і горизонт досягнення.

По-четверте, запропоновано два авторські вимірники: інтегральний SMART-індекс ефективності ЗЕД регіону з трьома зонами інтерпретації, що визначають режим управлінського реагування, та коефіцієнт SMART-відповідності індикаторної бази регіональної стратегії як інструмент методичного аудиту, застосовуваний до запуску механізму.

По-п'яте, визначено п'ятиетапний алгоритм формування механізму (методичний аудит, формування індикаторів, інституціоналізація, операційний цикл, реагування та перегляд) і згруповано очікувані ефекти за регіональним, національним та євроінтеграційним рівнями, а також ідентифіковано ризики впровадження, серед яких найбільш істотними є неповнота регіональної статистики та загроза надмірного розширення переліку індикаторів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з апробацією запропонованого механізму на прикладі окремих областей із розрахунком фактичних значень інтегрального індексу за 2021–2025 роки, обґрунтуванням вагових коефіцієнтів методами багатокритеріального аналізу, розширенням індикаторної бази показниками торгівлі послугами та цифрового експорту, а також з узгодженням запропонованої системи індикаторів із вимогами моніторингу програм політики згуртування ЄС на етапі підготовки України до членства.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бабець, І. Г. (2022). Зовнішньоторговельна безпека регіонів України: внутрішні та зовнішні загрози в умовах воєнного стану. *Регіональна економіка*, 2(104), 101–110. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-2-11>
- Бабець, І. Г. (2023). Напрями зниження загроз зовнішньоторговельній безпеці регіонів України. *Регіональна економіка*, 2(108), 50–59. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-2-5>
- Банчук-Петросова, О. В., & Ковальський, М. Р. (2022). Оцінка рівня державного регулювання щодо забезпечення результативності реалізації експортного потенціалу регіону. *Економіка, управління та адміністрування*, 2(100), 26–31. [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-26-31](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-26-31)
- Богун, М., Пасенко, В., & Богун, Д. (2026). Смарт-спеціалізація в Україні: економічні та правові проблеми в повоєнній відбудові. *Сталий розвиток економіки*, 1(58), 430–437. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-55>
- Верховна Рада України. (1991). *Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
- Верховна Рада України. (2015). *Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
- Войтович, Л., & Федик, М. (2024). Стратегія повоєнного відновлення економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*, 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-112>
- Данилевський, А. М. (2025). Зовнішньоекономічна діяльність України за умов повномасштабного вторгнення:

- регіональний вимір. *Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів*, 6(1), 74–81. <https://doi.org/10.17721/2786-4561.2025.6.1.-8/11>
- Державна служба статистики України. (2025). *Зовнішньоекономічна діяльність*. <https://www.ukrstat.gov.ua/>
- Жабинець, О. Й. (2022). Чинники глобальних змін у міжнародній торгівлі та військова агресія росії: вплив на розвиток експортної діяльності регіонів України. *Галицький економічний вісник*, 2(75), 82–91. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.02.082
- Кабінет Міністрів України. (2020). *Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова від 05.08.2020 № 695*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п>
- Кабінет Міністрів України. (2023). *Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів: Постанова від 04.08.2023 № 816*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-п>
- Balland, P.-A., Boschma, R., Crespo, J., & Rigby, D. L. (2019). Smart specialization policy in the European Union: Relatedness, knowledge complexity and regional diversification. *Regional Studies*, 53(9), 1252–1268. <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1437900>
- Bjerke, M. B., & Renger, R. (2017). Being smart about writing SMART objectives. *Evaluation and Program Planning*, 61, 125–127. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2016.12.009>
- Di Cataldo, M., Monastiriotis, V., & Rodríguez-Pose, A. (2022). How ‘smart’ are smart specialization strategies? *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 60(5), 1272–1298. <https://doi.org/10.1111/jcms.13156>
- Doran, G. T. (1981). There’s a S.M.A.R.T. way to write management’s goals and objectives. *Management Review*, 70(11), 35–36.
- Foray, D. (2015). *Smart specialisation: Opportunities and challenges for regional innovation policy*. Routledge.
- Hidalgo, C. A., & Hausmann, R. (2009). The building blocks of economic complexity. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106(26), 10570–10575. <https://doi.org/10.1073/pnas.0900943106>
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). *The balanced scorecard: Translating strategy into action*. Harvard Business School Press.
- McCann, P., & Ortega-Argilés, R. (2015). Smart specialization, regional growth and applications to European Union cohesion policy. *Regional Studies*, 49(8), 1291–1302. <https://doi.org/10.1080/00343404.2013.799769>
- Rodríguez-Pose, A. (2018). The revenge of the places that don’t matter (and what to do about it). *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 11(1), 189–209. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>

REFERENCES

- Babets, I. H. (2022). Zovnishnotorhovelna bezpeka rehioniv Ukrainy: vnutrishni ta zovnishni zahrozy v umovakh voiennoho stanu [Foreign trade security of Ukrainian regions: internal and external threats under martial law]. *Rehionalna ekonomika [Regional Economy]*, 2(104), 101–110. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-2-11>
- Babets, I. H. (2023). Napriamy znyzhennia zahroz zovnishnotorhovelnoi bezpetsi rehioniv Ukrainy [Directions for reducing threats to the foreign trade security of Ukrainian regions]. *Rehionalna ekonomika [Regional Economy]*, 2(108), 50–59. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-2-5>
- Balland, P.-A., Boschma, R., Crespo, J., & Rigby, D. L. (2019). Smart specialization policy in the European Union: Relatedness, knowledge complexity and regional diversification. *Regional Studies*, 53(9), 1252–1268. <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1437900>
- Banchuk-Petrosova, O. V., & Kovalskyi, M. R. (2022). Otsinka rivnia derzhavnoho rehuliuвання shchodo zabezpechennia rezultatyvnosti realizatsii eksportnoho potentsialu rehionu [Assessment of the level of state regulation of the effectiveness of the region’s export potential]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia [Economics, Management and Administration]*, 2(100), 26–31. [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-26-31](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-26-31)
- Bjerke, M. B., & Renger, R. (2017). Being smart about writing SMART objectives. *Evaluation and Program Planning*, 61, 125–127. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2016.12.009>
- Bohun, M., Pasenko, V., & Bohun, D. (2026). Smart-spetsializatsiia v Ukraini: ekonomichni ta pravovi problemy v povoiennii vidbudovi [Smart specialisation in Ukraine: economic and legal problems in post-war reconstruction]. *Stalyi rozvytok ekonomiky [Sustainable Development of Economy]*, 1(58), 430–437. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-55>
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021–2027 roky: Postanova vid 05.08.2020 No. 695 [On approval of the State Strategy for Regional Development for 2021–2027: Resolution of 05.08.2020 No. 695]*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п>
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023). *Deiaki pytannia rozroblennia rehionalnykh stratehii rozvytku i planiv zakhodiv z yikh realizatsii ta provedennia monitorynhu realizatsii zaznachenikh stratehii i planiv zakhodiv: Postanova vid 04.08.2023 No. 816 [Some issues of developing regional development strategies and action plans for their implementation and monitoring the implementation of these strategies and action plans: Resolution of 04.08.2023 No. 816]*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-п>
- Danylevskyi, A. M. (2025). Zovnishnoekonomichna diialnist Ukrainy za umov povnomasshtabnoho vtorhnennia: rehionalnyi vymir [Ukraine’s foreign economic activity under conditions of full-scale invasion: regional dimension]. *Konstruktivna heohrafiia ta ratsionalne vykorystannia pryrodnykh resursiv [Constructive Geography and Rational Use of Natural Resources]*, 6(1), 74–81. <https://doi.org/10.17721/2786-4561.2025.6.1.-8/11>
- Di Cataldo, M., Monastiriotis, V., & Rodríguez-Pose, A. (2022). How ‘smart’ are smart specialization strategies?

- JCMS: *Journal of Common Market Studies*, 60(5), 1272–1298. <https://doi.org/10.1111/jcms.13156>
- Doran, G. T. (1981). There's a S.M.A.R.T. way to write management's goals and objectives. *Management Review*, 70(11), 35–36.
- Foray, D. (2015). *Smart specialisation: Opportunities and challenges for regional innovation policy*. Routledge.
- Hidalgo, C. A., & Hausmann, R. (2009). The building blocks of economic complexity. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106(26), 10570–10575. <https://doi.org/10.1073/pnas.0900943106>
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). *The balanced scorecard: Translating strategy into action*. Harvard Business School Press.
- McCann, P., & Ortega-Argilés, R. (2015). Smart specialization, regional growth and applications to European Union cohesion policy. *Regional Studies*, 49(8), 1291–1302. <https://doi.org/10.1080/00343404.2013.799769>
- Rodríguez-Pose, A. (2018). The revenge of the places that don't matter (and what to do about it). *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 11(1), 189–209. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>
- State Statistics Service of Ukraine. (2025). *Zovnishnoekonomichna diialnist [Foreign economic activity]*. <https://www.ukrstat.gov.ua/>
- Verkhovna Rada of Ukraine. (1991). *Pro zovnishnoekonomichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 16.04.1991 No. 959-XII [On foreign economic activity: Law of Ukraine of 16.04.1991 No. 959-XII]*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2015). *Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky: Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 No. 156-VIII [On the principles of state regional policy: Law of Ukraine of 05.02.2015 No. 156-VIII]*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
- Voitovych, L., & Fedyk, M. (2024). Stratehiia povoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Strategy of post-war recovery of the economy of Ukraine in the context of European integration]. *Ekonomika ta suspilstvo [Economy and Society]*, 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-112>
- Zhabynets, O. Y. (2022). Chynnyky hlobalnykh zmin u mizhnarodnii torhivli ta viiskova ahresiia rosii: vplyv na rozvytok eksportnoi diialnosti rehioniv Ukrainy [Factors of global changes in international trade and Russian military aggression: impact on the development of export activity of Ukrainian regions]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk [Galician Economic Bulletin]*, 2(75), 82–91. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.02.082